

Prikaz
Priljeno: 25. siječnja 2021.
Prihvaćeno: 10. veljače 2021.

Kamišibaj kot možnost analogne in kreativne komunikacije v času digitalizacije

Kamišibaj kao mogućnost analogne i kreativne komunikacije u vremenu digitalizacije

Nina Kranjec, univ. dipl. bibl.

Osnovna šola Grm, Novo mesto, Slovenija

nina.kranjec@guest.arnes.si

Izveček

Šolska knjižnica je sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli. S svojimi aktivnostmi in z različnimi projekti za spodbujanje branja prispeva k razvoju otrokove bralne kulture in oblikovanju pozitivnega odnosa do knjige. Ena od temeljnih nalog šolske knjižnice je v učencih vzbuditi in okrepiti notranjo motivacijo oziroma interes za branje, ki se razvije kot posledica pozitivnih izkušenj z branjem. Današnji sodobni digitalizirani svet je nasičenem s številnimi dražljaji. Vse se odvija zelo hitro. Protiutež vsemu temu pa je kamišibaj gledališče, ki nam omogoča pobeg v analogni, kreativni svet minimalizma, kjer smo osredotočeni samo na pojavljanje analognih slik in glas pripovedovalca. Kamišibaj ali papirnato gledališče prihaja iz Japonske. Gre za umetnost pripovedovanja zgodb ob slikah v malem lesenem odru (butaj). Na Japonskem so se posluževali zlasti gaito kamišibaja z že natisnjenimi slikami, pri nas pa je uveljavljen predvsem avtorski, tezukuri kamišibaj, za katerega sami izberemo zgodbo, ki jo želimo deliti s publiko, zanjo izdelamo tudi

slikovno gradivo in zastavimo celoten potek kamišibaja. Preko kamišibaj gledališča lahko otrokom na nevsiljiv način privzgjajamo notranjo motivacijo za branje in ljubezen do literature. Seveda pa je naša odgovornost, da pri tem izbiramo kakovostna besedila. Na naši šoli smo se odločili, da bomo kamišibaj uporabili za medpredmetno in medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje in tako v prazničnem decembru pripravili predstavo za najmlajše učence. Tako smo izbrali primerno zgodbo, učenci so jo pri likovnem krožku ilustrirali, pri gospodinjstvu pa so kot vstopnice za predstavo spekli še piškote.

Ključne besede: šolska knjižnica, pripovedovanje, motivacija za branje, *kamišibaj*.

Sažetak

Školska knjižnica sastavni je dio obrazovnog procesa u školi. Svojim aktivnostima i raznim projektima za promicanje čitanja pridonosi razvoju čitalačke kulture djece i formiranju pozitivnog odnosa prema knjizi. Jedna od osnovnih zadaća školske knjižnice je pobuditi i ojačati učeničku unutarnju motivaciju ili interes za čitanje, koji se razvija kao rezultat pozitivnih čitateljskih iskustava. Današnji moderni digitalizirani svijet zasićen je mnogim poticajima. Sve se događa vrlo brzo. Protuteža svemu tome je kazalište kamišibaj, koje nam omogućuje bijeg u analogni, kreativni svijet minimalizma, gdje se usredotočujemo samo na pojavu analognih slika i glas pripovjedača. Kamišibaj ili kazalište na papiru dolazi iz Japana. Umjetnost je pripovijedanja priča pored slika na maloj drvenoj pozornici (butaj). U Japanu je korišten *gaito kamišibaj* s već otisnutim slikama, dok je kod nas utemeljen autor-ski, *tezukuri kamišibaj*, za koji odabiremo priču koju želimo podijeliti s publikom, za koju također izrađujemo slikovni materijal i postavljamo tijek kamišibaja. Kroz kazalište kamišibaj možemo djeci usaditi unutarnju motivaciju za čitanje i ljubav prema književnosti na nenametljiv način. Naravno, naša je odgovornost odabrati kvalitetne tekstove. U našoj smo školi odlučili koristiti kamišibaj za interdisciplinarnu i međugeneracijsku suradnju i umrežavanje i tako pripremili predstavo za najmlađe učenike u svečanom prosincu. Stoga smo izabrali prikladnu priču, učenci su je ilustrirali u umjetničkom klubu, a u domaćinstvu su ispekli kolačiće kao ulaznice za predstavo.

Ključne riječi: školska knjižnica; pripovijedanje; motivacija za čitanje, *kamišibaj*.

1. Šolska knjižnica in njen vpliv na razvoj bralne kulture otrok

Šolska knjižnica je sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli. S svojimi aktivnostmi in z različnimi projekti za spodbujanje branja prispeva k razvoju otrokove bralne kulture in oblikovanju pozitivnega odnosa do knjige (Novosel, 2009).

Ena od temeljnih nalog šolske knjižnice je v učencih vzbuditi in okrepiti notranjo motivacijo oziroma interes za branje. Le-ta se razvije kot posledica ugodnih izkušenj z branjem, ki jih otroci dobijo ob skupinskem delu s knjigami, skupnem ali samostojnem branju doma in v šoli, skupnih obiskih knjižnic, obiskih pravljичnih uric, ustvarjanju ob knjigah ... Branje oziroma pripovedovanje otrokom je tako ena najbolj učinkovitih metod ustvarjanja dobrih bralcev, ki bodo brali vse življenje (Bucik, 2003).

Vilčnikova (2019) navaja, da z branjem in s pripovedovanjem hranimo otroško domišljijo in postopoma razvijamo zbranost, ki jo v današnjih časih tekmovalnosti, hrupa, hitrosti, potrošništva in digitalizacije vsem primanjkuje.

Prav tako je poslušanje pravljic za otroka ena od najboljših razvojnih spodbud na področju čustev (strah, veselje, žalost, razočaranje, zmagoslavje, pričakovanje), intelekta (ustvarjalno mišljenje), socializacije (življenje v skupnosti, pomoč, vljudnost, prijaznost, spoštovanje). Z njo otrok moralno dozoreva.

2. Ljudje so si že od nekdaj pripovedovali zgodbe

Pripovedovanje je staro kot človeštvo samo. Pripovedovanje preko slik namreč poznamo že iz pradavnine, ko so ljudje po stenah jam upodabljali zgodbe takratnega življenja.

Prav tako pa so se kratkočasili z izmišljanjem in pripovedovanjem zgodb, ki so se preko ustnega izročila prenašale iz roda v rod in s popotniki ter preseljevanjem ljudi potovale iz dežele v deželo. In tudi danes, ko imamo pred sabo publiko, se bolj kot branje priporoča pripovedovanje. Zalokar Divjakova (2002) namreč navaja, da je pripovedovanje zgodbe primernejše kot samo branje, saj je očesni stik najbolj učinkovita oblika povezovanja z občinstvom. Pripovedovanje je namreč spontano in naravno, kar pripovedovalcu omogoča, da ustvari vzdušje, ki je primerno za otroke v občinstvu. In zgodbe imajo moč nad nami. S pomočjo zgodb lahko bolje razumemo sebe in svet.

3. Kamišibaj kot oblika za razvijanje notranje motivacije za branje

Konec dvajsetih let prejšnjega stoletja se je na Japonskem uveljavila posebna umetniška oblika, ki neločljivo povezuje oba svetova – slike in besede. To je kamišibaj ali papirnato gledališče (kami = papir, šibaj = gledališče). Gre za umetnost pripovedovanja zgodb ob

slikah v malem lesenem odru. Osnova kamišibaj gledališča je butaj (slika 1), majhen lesen oder v katerega je vložen niz slik, ki prikazujejo zgodbo. Na okvir butaja so pritrjena vratca, ki so ponavadi trokrilna in se odpirajo kot pismo. Kamišibajkar (pripovedovalec) postavi butaj na nekoliko dvignjen prostor (miza). Ko odpre njegova vratca, zavlada med gledalci trenutek vznemirjenja tako kot v gledališču, ko se razpre zavesa. Kamišibajkar nato začne pripovedovati zgodbo, hkrati pa iz odprtine ob strani butaja vleče slike tako kot teče zgodba (slika 2). Ob koncu zgodbe vratca butaja zapre (Sitar, 2020).

Po besedah Sitar Cvetkove (2018) butaj predstavlja neznan svet, ki ga nikoli ne bi spoznali, če se ne bi odprla vratca butaja. Pri tem okvir butaja uokviri zgodbo, jo omeji na določen prostor, kar gledalcem omogoča lažje osredotočenje na slike. Vratca butaja pa določajo čas zgodbe, kdaj se bo zgodba začela in kdaj končala. Ritem celotne zgodbe narekuje kamišibajkar.

4. Gaito kamišibaj

Na Japonskem je prevladoval gaito kamišibaj na kolesu. Kamišibajkar se je s kolesom, na katerega je imel pritrjen butaj, pripeljal v kraj in svoj prihod naznanil z dvema malima lesenima paličicama (hiošigi). Ko je publika pritekla na predstavo, je kamišibajkar najprej odprl predal pod butajem v katerem je imel slaščice. Otroci so namesto vstopnice kupili slaščice in si tako zagotovili mesto za ogled predstave v prvih vrstah. Nato so sledile pravljice. Kamišibajkar je med pripovedovanje iz butaja vlekel natisnjene slike. Navadno je povedal tri zgodbe: eno akcijsko zgodbo za dečke, eno čustveno zgodbo za deklice in eno smešno. Zadnjo zgodbo je kamišibajkar običajno prekinil, ko je bila najbolj zanimiva, in se odpeljal naprej. Tako si je zagotovil publiko tudi na naslednji predstavi (Sitar, 2020).

5. Tezukuri kamišibaj

Kamišibaj v zadnjih letih tudi v Evropi pridobiva na vedno večji prepoznavnosti in veljavi. Če so se na Japonskem posluževali zlasti gaito kamišibaja, pa po navedbah Sitarjeve (2020) sedaj gojimo predvsem avtorski, tezukuri kamišibaj. To pomeni, da sami izberemo zgodbo, ki se nas je močno dotaknila in jo želimo deliti s publiko, zanjo izdelamo tudi slikovno gradivo in zastavimo celoten potek kamišibaja.

Kot sta zapisali Ivonova in Zavoreo Rakićeva (2018) lahko kamišibaj predstava uspe samo takrat, kadar je pripovedovalec navdušen nad zgodbo, ki jo pripoveduje, saj jo le v takšnem primeru lahko učinkovito prenese otrokom, otroci pa pri tem neskončno uživajo in se vživijo v položaj junaka iz zgodbe. Tako otrokom na nevsiljiv način privzgamajamo notranjo motivacijo za branje in ljubezen do literature. Notranja motivacija namreč

izvira iz notranjih potreb in želja posameznika, le-te pa se razvijajo kot posledica posameznikovih pozitivnih bralnih izkušenj (Bucik, 2009).

Seveda pa je naša odgovornost, da pri tem izbiramo kakovostna besedila, ki so vsebinsko zanimiva, vznemirljiva in napisana v lepem in hkrati razumljivem jeziku z bogatim besediščem, sprejemljivim za otrokovo starostno stopnjo (Knaflič, 2012).

Kamišibaj pa ni primerna oblika samo za pripovedovanje pravljic, ampak lahko preko kamišibaja povemo katero koli zgodbo, najsi bo to pesem, zgodovinski dogodek, opis živali ali rastline, opis države ... Res pa je, da moramo zaradi minimalizma, ki pritiče kamišibaju, upoštevati nekaj priporočil. Slika v kamišibaju je namreč enkratni dogodek, pri čemer gledalec nima časa in možnosti, da bi si natančno in dalj časa ogledoval sliko in vse detajle na njej ali da bi se vračal na prejšnje slike. Zato mora biti slika v kamišibaju razločna in jasna z močnimi črtami in jasnimi oblikami brez podrobnosti. Dobro je, če se v zgodbi pojavljajo predmeti in situacije, ki jih otroci poznajo in razumejo. Likov v zgodbi naj ne bi bilo preveč, zgodba naj bi vključevala enostavna čustva, ki jih otroci poznajo in tako zlahka razpoznajo (Sitar, 2020).

6. Kamišibaj v šolski knjižnici

V današnjem sodobnem digitaliziranem svetu nasičenem s številnimi dražljaji, ko se je tudi večina našega dela zaradi korona virusa preselila pred zaslone računalnika in nas zelo omejila in oddaljila od pristnega neposrednega sodelovanja in povezovanja, nam lahko kamišibaj predstavlja pobeg v analogni, kreativni svet minimalizma, kjer smo osredotočeni samo na pojavljanje analognih slik in glas pripovedovalca.

Na naši šoli smo se odločili, da bomo kamišibaj uporabili za medpredmetno in medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje in tako v prazničnem decembru pripravili predstavo za najmlajše učence.

Najprej smo knjižničarke prebrale kar zajeten nabor pravljic, ki vsebinsko ustrezajo temu prazničnemu času in med njimi izbrale tisto, ki se nas je najbolj dotaknila. Ker so slikovno gradivo za tokratno kamišibaj predstavo pripravljali učenci likovnega krožka, smo najprej njih navdušili za kamišibaj gledališče in jih predstavili pravila, ki jih moramo upoštevati pri pripravi slik za kamišibaj zgodbo, nato pa jim izbrano pravljico tudi prebrali. O pravljici smo se pogovorili, učenci so izrazili svoje občutke in ideje, kako bi zgodbo prenesli v slike, ki bi bile primerne za kamišibaj. Tako so skupaj z učiteljico izdelali načrt (slika 3) za slikovno gradivo in se lotili dela (slika 4). Uporabljali so tuš, belo voščenko ter slikanje s kavo. Tako smo dobili prvi šolski kamišibaj, ki je povezal učence različnih razredov in predmetov. Da smo se kar najbolj približali izvirnemu kamišibaj gledališču, so učenci pri gospodinjstvu spekli še piškote (slika 5), ki smo jih ponudili učencem ob

ogledu predstave, zraven pa dodali še recept zanje. Kajti nekoč je bil pod vsakim butajem predalček s sladkarijami, ki so jih otroci kupili namesto vstopnice.

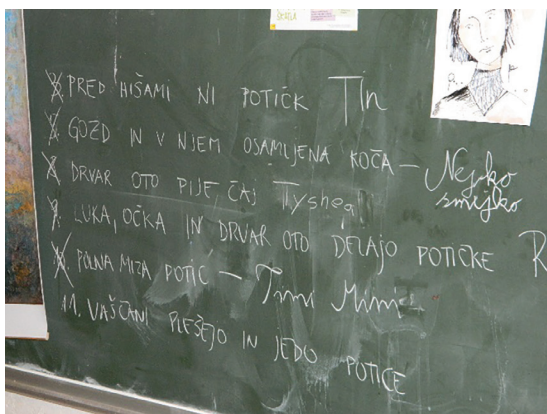
Kot navaja Sitarjeva (2020) nam kamišibaj omogoča nove možnosti izražanja in se je izkazal kot odličen pripomoček v pedagoškem procesu tako za učitelje kot tudi za učence, saj jim predstavlja ustvarjalni izziv. Preko njega pa se veliko lažje izrazijo tudi tisti bolj zadržani učenci.

Slika 1. Butaj

Slika 2. Kamišibaj gledališče

Slika 3. Načrt priprave slikovnega gradiva

Slika 4. Izdelava slik

Slika 5. »Vstopnice«

7. Zaključek

Otroci živijo danes v digitalni dobi. Večji del dneva jih obdajajo zvočni in svetlobni dražljaji, vse se odvija zelo hitro, zato imajo mnogi težave z zbranostjo. Kamišibaj gledališče pa je s svojim minimalizmom in preprostostjo popolno nasprotje vsemu temu. Kot takšno, brez številnih dražljajev, nam omogoča, da se povsem umirimo, sprostim in osredotočimo samo na zgodbo, ki nam jo odstira kamišibajkar s svojim glasom in slikami v butaju.

Na naši šoli tako s pridom izkoriščamo vse prednosti, ki nam jih nudi kamišibaj in tako vsako leto z medpredmetnim in medgeneracijskim sodelovanjem izdelamo en povsem avtorski kamišibaj, ko učenci nižjih razredov sami napišejo zgodbo, pri likovnem krožku zanjo izdelajo slikovno gradivo, starejši učenci pa se nato preizkusijo v vlogi kamišibajkarjev.

8. Literatura

1. Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. V M. Blatnik Mohar (Ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 112-118). Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V L. Knaflič in N. Bucik (Ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (str. 17-26). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
3. Ivon, H., Zavoreo Rakić, E. (2018). Razvoj empatije med predstavo gledališča kamišibaj. V M. Čepeljnik (Ur.), *Umetnost kamišibaja. Zbornik prispevkov, Mednarodni simpozij Umetnost kamišibaja: Beseda podobe in podoba besede* (str. 67-74). Ljubljana: Slovenski gledališki inštitut.
4. Novosel, D. Š. (2009). Vrednotenje učinkov branja v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 19 (1), str. 51-55.
5. Sitar, J. (2020). *Umetnost kamišibaja: priročnik za ustvarjanje*. Maribor: Aristej.
6. Sitar Cvetko, J. (2018). Preseganje meja v zamejenem prostoru: dramaturški pogled na umetnost kamišibaj gledališča. V M. Čepeljnik (Ur.), *Umetnost kamišibaja. Zbornik prispevkov, Mednarodni simpozij Umetnost kamišibaja: Beseda podobe in podoba besede* (str. 197-202). Ljubljana: Slovenski gledališki inštitut.
7. Vilčnik, D. (2019). Zgodbe oziroma pravljice kot pozitivni vir. V A. Križan Lipnik, M. Černetič in K. Valenčak (Ur.), *Za srečo v družini* (str. 66-69). Murska Sobota: Založba Ajda.
8. Zalokar Divjak, Z. (2002). *Brez pravljice ni otroštva*. Krško: Gora.